

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ АМЕРИКАНСЬКИХ БЕЗРОБІТНИХ

У статті розглядається проблема використання інтерактивних технологій навчання безробітних в освітній практиці США. Особливу увагу приділяється розгляду проєктних технологій, ігрових технологій, кейс-навчання, технологій кооперованого навчання. Теоретична модель педагогічних технологій навчання безробітних включає такі компоненти: гуманістичну складову, прагматизм, алгоритм використання ефективних технологій.

В статье рассматривается проблема использования интерактивных технологий обучения безработных в образовательной практике США. Отдельное внимание уделяется рассмотрению проєктных технологий, игровых технологий, кейс-обучению, технологии кооперованого обучения. Теоретическая модель педагогических технологий обучения безработных состоит из компонентов: гуманистический, прагматизм, алгоритм использования эффективных технологий.

The problem of use of interactive technologies of education in training unemployed in educational practice in the USA has been viewed. Special attention is paid to consideration of projected technologies, play technologies, case-studies, technologies of cooperative teaching. Theoretical model of educational technology training of unemployed includes the following components: humanistic component, pragmatism, an algorithm using efficient technologies.

Процес засвоєння знань дорослою людиною має свої особливості, які насамперед пов'язані з активною визначеною позицією слухача щодо навчання. Як показують експериментальні дослідження, доросла людина, на відміну від дітей та молоді, більшою мірою є не об'єктом, а суб'єктом навчання. Дорослі більш незалежні та цілеспрямовані, вимогливі та зацікавлені в отриманні інформації і використанні знань на практиці. Як правило, вони мають сформовані погляди, здатні відстоювати їх, спроможні вести дискусію, рецензувати отриману інформацію; їх життєвий досвід підвищує здатність до навчання. Водночас існують певні труднощі, які впливають на навчання дорослих, зокрема: труднощі пов'язані з особливостями розумових процесів, психологічні бар'єри, соціальний статус, громадська думка, ставлення близьких та рідних. Звісно, використання педагогічних принципів, на яких базується навчання дітей та молоді, у цьому випадку є малоефективним. У зв'язку з цим, в американській дидактиці виникла нагальна потреба у розробці нових принципів навчання, нових підходів, методів, технологій навчання, орієнтованих на дорослу аудиторію.

Оскільки освіта дорослих у США розглядається як складова неперервної освіти, професійне навчання, що отримує кожний дорослий студент, повинно опиратися на вже існуючі у нього знання, досвід і надавати йому можливість як змінити свій професійний, соціальний та особистісний статус, так і продовжити освіту. Відповідно форми та методи навчання дорослих, у т. ч. безробітних, повинні бути різноманітними, гнучкими та інноваційними.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної педагогічної літератури дав змогу констатувати, що детальне дослідження інтерактивних технологій навчання такої категорії населення, як безробітні у педагогічній теорії та практиці США не було предметом окремого наукового розгляду, що підтверджує актуальність цієї проблеми. Процес удосконалення та модернізації системи форм організації освіти безробітних вимагає переосмислення і нових оцінок, вивчення досвіду організації навчання безробітних в США, врахування недоліків і прорахунків, а також використання у вітчизняній практиці перспективних ідей цього досвіду.

Зазначене вище визначило **мету статті** – розкрити особливості використання інтерактивних технологій навчання безробітних в системі освіти дорослих у США.

У сучасній вітчизняній педагогіці американська система освіти стала об'єктом дослідницької уваги Р. Беланової, А. Джуринського, Б. Євтуха, В. Жуковського, В. Коваленка, Т. Кошманової, О. Лещинського, А. Олексюка, С. Романової, А. Сбруєвої, О. Сухомлинської,

В.Чорного та ін. Становлення і розвиток американської дидактики вивчали Дж. Адамс, А. Бойдстон, В. Брікмен, Дж. Гутек, І. Доутон, Дж. Дьюї, С. Кертіс, Р. Коуен, Р. Раск, М. Седкер, П. Сетлер, С. Холл.

Об'єктивна необхідність забезпечення високої якості професійної підготовки безробітних, спрямованої на розвиток їх творчих здібностей, зумовила значні зміни в дидактиці вищої школи в США. Як відзначають більшість американських фахівців, сучасні дорослі студенти різні за своїм життєвим досвідом, цілями навчання, поглядами на освіту, перспективами на майбутнє, проте всіх їх об'єднує недовіра до традиційних форм навчання. Не є винятком і безробітні. У зв'язку з цим останні три десятиліття у вищій школі США здійснюються багато експериментів, пов'язаних із трансформацією форм і методів навчання, де акцент зміщується від традиційних пасивних форм навчання (лекція, семінар) до активних видів навчальної діяльності (інтерактивне навчання).

На сучасному етапі американські педагоги віддають перевагу прогресивним інтерактивним технологіям: груповим, ігровим, рефлексивним, комбінованим, інтегрованим, проектним технологіям, брейнстормінгам, презентаціям тощо. Провідними технологіями навчання залишаються групові технології, проблемно-пошукове навчання, саморозвивальне навчання, тренінги, особистісно-орієнтоване навчання, педагогіка співпраці, діалог культур тощо.

Результати наукового пошуку дали змогу виявити певні суперечності між необхідністю використання інтерактивних технологій навчання американських безробітних і традиційною парадигмою навчання дорослих, а саме суперечності між:

- центральною фігурою безробітного в інтерактивних технологіях і навчанням і центральною позицією викладача-андрагога при використанні традиційних педагогічних технологій;
- активним, самостійним творчим процесом отримання знання безробітними при використанні інтерактивних педагогічних технологій і репродуктивною діяльністю, що обмежує їх участь у традиційній системі викладання;
- необхідністю підвищення внутрішньої мотивації безробітних і існуючою зовнішньою мотивацією;
- розвитком здібностей до самостійного отримання знань, прагненням навчатися протягом життя та умінням ефективно працювати під керівництвом викладачів-андрагогів;
- розвитком особистості загалом та отриманням ґрунтовних знань у межах вузької спеціалізації;
- врахуванням специфіки навчальної дисципліни та міждисциплінарним підходом до навчання;
- необхідністю поєднання навчання у співпраці, групової навчальної діяльності, індивідуального підходу та завдань, які сприяють розвитку самостійності.

Основними тенденціями розвитку американської теорії і практики навчання у вищій школі є фундаменталізація, індивідуалізація та активізація навчання. При цьому типовими підходами до професійного навчання безробітних є міждисциплінарний і проблемний, а провідними принципами організації навчальної діяльності безробітних – принцип активного отримання знань і принцип співпраці.

Зауважимо, що термін «педагогічна технологія» в американській педагогічній літературі зародився більше трьох десятиліть тому і не включає поняття «виховання». Крім того, в педагогіці США існує два принципово різні терміни: «технологія навчання» (teaching technology) і «техніка навчання» (teaching technique). Перший термін, незважаючи на лексичну подібність, відноситься до сфери використання технічних засобів навчання, переважно комп'ютерних. Другий більшою мірою є аналогом вітчизняного терміна «педагогічна технологія навчання» й означає системний метод навчання відносно викладача і студентів. За визначенням американських педагогів Т. А. Анжело, К. П. Кросс, які спеціалізуються на педагогічних технологіях, педагогічні технології – це «системні способи організації діяльності викладача та студентів для ефективного досягнення навчальних цілей» [1, с. 11].

Відомий педагог Дж. В. Махер розглядає педагогічну технологію як «системний цілеспрямований педагогічний підхід до навчання, який включає використання певних методик навчання, технічних засобів, а також психологічний аспект взаємовідносин викладача та студентів» [2, с. 90]. Ми поділяємо цю думку, оскільки процес навчання не інтуїтивний, педагогічна технологія є тим підґрунтям, від якого залежить ефективність

навчального процесу, а основоположними принципами вищевказаних тлумачень є принципи системності і цілеспрямованості.

Теоретична модель педагогічних технологій навчання безробітних в США включає такі структурні компоненти: гуманістичну складову як провідну компонента навчання безробітних; прагматизм, який базується на теорії розвивального навчання і теорії навчання у співпраці; алгоритм використання ефективних технологій.

Аналіз організації педагогічного процесу в навчальних закладах США дозволив нам сформулювати алгоритм ефективного використання технологій навчання безробітних, який охоплює такі аспекти: визначення цілей навчання; вибір методів навчання; вибір методів оцінювання знань; добір ТЗС; розробка та створення інноваційних прийомів; конструювання механізмів аналізу зворотної реакції безробітних.

Особливий інтерес у контексті досліджуваної проблеми викликає інтерактивне навчання. Слово «інтерактив» походить з англійської мови від слова «interact», де «inter» – спільний, а «act» – діяти. Отже, інтерактивний – готовий до спільних дій, діалогу. Термін «інтерактивне навчання» означає певний зв'язок інформаційної взаємодії між суб'єктом навчального процесу і навчальним середовищем. Інтерактивне навчання безробітних не може здійснюватися без врахування психології людських взаємин. У процесі такого навчання його суб'єкти активно взаємодіють один з одним з метою спільного вирішення визначеного завдання. При цьому вони мають змогу обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями. Організація інтерактивного навчання безробітних передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирушення життєвих ситуацій на основі аналізу відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і умінь, створенню атмосфери співдружності, взаємодії. Усі технології інтерактивного навчання мають проблемний характер і базуються на діалоговій основі.

Найбільш продуктивними технологіями, які дозволяють ефективніше реалізувати інтерактивне навчання безробітних, є проекти, ігри, коопероване навчання (навчання у співпраці), тренінги, «мозковий штурм», дискусії, дебати, кейс-навчання, діалог, портфоліо та ін. Всі технології об'єднують особистісно-орієнтоване спрямування організації навчального процесу. Вони дозволяють, не змінюючи змісту освіти, забезпечити реалізацію освітніх стандартів іншими, альтернативними традиційним методами, розвиваючи при цьому самостійність, доброзичливість, комунікативність, взаємодовіру, здатність до взаємодопомоги, прагнення до творчого вирішення завдань.

Активне використання інтерактивних технологій дуже поширене в навчальному процесі на курсах підвищення кваліфікації безробітних. В центрі навчання перебуває особистість дорослої людини з її життєвим і професійним досвідом, сталою системою (вже стійкою) поглядів, цінностей, переконань, з певним ставленням до своєї професійної діяльності та освіченості, життєвими перспективами і проблемами, реалізованими та потенційними здібностями, можливостями, потребами. Тому пріоритети формування системи знань, умінь і навичок у навчальному процесі поступаються пріоритетам активізації особистісних функцій у навчанні і з мети організації навчального процесу перетворюються на її засіб. Застосування інтерактивних технологій навчання дає змогу організувати творчу взаємодію суб'єктів навчання, результатом якої є «відкриття» нових знань у процесі вирішення навчальної проблеми.

Розглянемо деякі з зазначених вище технологій. Найбільш характерною для реалізації особистісно-діяльнісного підходу у навчанні безробітних в США є проектна методика, яка визнається відносно новою педагогічною технологією навчання. Необхідність застосування цієї методики зумовлена очевидними тенденціями творчого розвитку особистості безробітного, його підготовки до нової реальної діяльності. Вона забезпечує не лише ґрунтовне засвоєння навчального матеріалу а й моральний розвиток безробітних, їх самостійність, комунікативність, бажання допомогти іншим.

Серед вимог, які висуваються до ефективного використання проектної технології у навчанні безробітних в американській дидактиці, чільне місце займають: наявність проблеми, складність та актуальність якої відповідає навчальним і життєвим потребам безробітних; дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання проблеми; структурування діяльності

відповідно до класичних стадій проектування; створення умов для виявлення безробітними навчальної проблеми (постановка, дослідження, пошук шляхів вирішення, експертиза та апробація версій, конструювання підсумкового проекту чи його варіантів, захист проекту, корекція та впровадження) творчий характер активності безробітних; практична чи теоретична цінність проекту; педагогічна цінність діяльності безробітних, проблемно-креативне спрямування, емоційна насиченість й інтерактивна організація освітньої діяльності.

Проекти можуть бути індивідуальними, груповими, колективними. Найчастіше в американській дидактиці використовують групові проекти. Крім того, вони можуть виконуватися як з одного предмета, так і з багатьох. Наприклад, метод проектування припускає роботу безробітних над виконанням двох проектів – в галузі промислової технології і галузі соціальних наук. Викладачі та представники певних промислових організацій є консультантами і надають необхідну допомогу у виконанні проектів. У результаті безробітні отримують безпосередні і повні уявлення про технологічні процеси на підприємстві, вивчають його проблеми і завдання.

Для інтенсифікації навчального процесу дуже ефективними є ігрові технології, які надають процесу навчання більшу практичну спрямованість, сприяють розвитку комунікативних якостей безробітних, підвищують їх творчий потенціал та стимулюють активну позицію. Ігрові методи включають ситуаційно-рольові, дидактичні, творчі, організаційно діяльнісні, імітаційні та ділові ігри. Ці методи є найбільш поширеними в груповій роботі. Гра дозволяє долати бар'єри, відчуженість, «знімати маски», відкриватися, імпровізувати, творчо виражати своє «Я» тощо. Часто ігри стають інструментом діагностики й самодіагностики, оскільки в невимушеній формі дозволяють м'яко виявляти труднощі спілкування та серйозні психологічні проблеми.

Популярними у навчанні безробітних є ділові ігри, які дають змогу моделювати різноманітні педагогічні та виробничі ситуації, проектувати певні дії у визначених умовах, продемонструвати процес систематизації теоретичних знань навколо певної практичної проблеми. У певному розумінні ділова гра – це імітація професійної діяльності, один з методів організації активної роботи безробітних, спрямований на розробку певних способів ефективної професійної діяльності. Завдяки цьому методу учасники, спираючись на власний досвід, можуть створити новий продукт, який є чинником вирішення актуальних проблем.

Американські методисти вважають, що 90% навчального матеріалу засвоюється у ділових іграх, тоді як лише 20% матеріалу – на лекціях. Запровадження ділових ігор на заняттях дозволяє зменшити час, який відводиться на вивчення окремих дисциплін, на 30–40%, що особливо актуально при обмеженні часу на навчання [3, с. 345–346]

Не менш цікавими є рольові ігри, суть яких полягає у «програванні ролей», що дозволяє уявити члена групи не лише в міжособистісній взаємодії в групі, а в процесі виконання певної соціальної ролі. Така гра також використовується для формування психологічних навичок у сфері комунікації. Серед педагогічних засобів активізації навчального процесу безробітних особливе місце належить навчальній дидактичній грі, яка є цілеспрямованою організацією навчально-професійної діяльності.

Таким чином, концептуальними основами ігрових технологій є психологічні механізми ігрової діяльності, що спираються на фундаментальні потреби особистості у самовираженні, самоствердженні, самовизначенні, саморегуляції, самореалізації.

Технології кооперованого навчання або навчання у співпраці є втіленням самих принципів кооперації – добровільності, демократизму, взаємовигідної співпраці та взаємодопомоги. Перевагою технологій кооперативного навчання є те, що вони використовуються у різних сферах діяльності людей, адже дають змогу за короткий проміжок часу вирішувати завдання інтенсивного формування та розвитку певних професійних навичок і вмій. У найбільш широкому розумінні вказані технології є практикою ефективного психолого-педагогічного впливу.

Аналіз останніх досліджень показав зростання уваги науковців і практиків до цієї технології. Різні варіанти технології кооперованого навчання дають змогу найбільш повно реалізувати особистісний і професійно орієнтований підходи до підготовки безробітних. Безробітні систематично ведуть дискусії, обговорюють різні варіанти вирішення проблем, будують логіку відповідей. Діяльність малих груп за технологією кооперативного навчання

дозволяє підготувати безробітних до співпраці, сформувати необхідні професійні, проєктувальні та комунікативні уміння.

Американські педагоги М. Л. Гік і К. Дж. Холуак рекомендують використовувати протягом декількох занять однотипні кейс-навчання для розвитку здібностей порівняння аналогічних ситуацій, їх класифікації і самостійного визначення необхідності тих або інших дій в різних типових ситуаціях. У таких випадках кейс-технології не здаватимуться хаотичним набором проблемних ситуацій. Студенти усвідомлюють логіку їх вирішення і не будуть губитися при зустрічі з нестандартними обставинами у реальному житті [4, с. 345–347].

Американська методика кейс-навчання припускає використання значної різноманітності прийомів, вибір яких залежить від педагога, студента, цілей навчання, матеріальних можливостей технічного забезпечення та інших чинників. Таке навчання вважається ефективним методом гуманізації, оскільки вимагає розгляду будь-якої проблеми в різних аспектах, у т. ч. психологічному та етичному.

Отже, суттєвою відмінністю технологій інтерактивного навчання безробітних у США є оперативна зміна темпу подання навчального матеріалу, форми подання, модифікації його змісту тощо залежно від результатів навчання. Інтерактивність передбачає насамперед діалог, у якому відбувається взаємодія. За умов застосування інтерактивних методів навчання навчальний процес організується так, що практично всі безробітні залучені до процесу пізнання, мають змогу розуміти, про що мовиться, здійснювати рефлексію власної навчально-пізнавальної діяльності через оперативне визначення її результатів.

За допомогою інтерактивних технологій можуть досягатись і додаткові цілі навчання безробітних, зокрема: розвиток комунікативних умінь і навичок, уміння налагоджувати емоційний контакт між представниками різних національностей, працювати у команді, прислухатися до думки інших; знімати нервові і психологічне навантаження, давати можливість змінювати форми їх діяльності, переключати увагу на ключові питання проблеми тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Angelo T. A. Classroom techniques: a handbook for college teachers / T. A. Angelo, K. P. Cross. – [2 nd ed.]. – San Francisco: Jossey-Bass, 1993. – 59 p.
2. Maher F. A. Gender and teaching: Reflective teaching and the social conditions of schooling a series for prospective and practicing teachers / F. A. Maher & J. V. Ward. – NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2002. – 456 p.
3. Handbook of adult and continuing education / [editors L. A. Wilson, E. R. Hayes]. – San-Francisco: Jossey-Bass, 2000. – 505 p.
4. Gick M. L. Analogical problem solving // M. L. Gick, K. J. Holyoak. Cognitive Psychology, 1980. – Vol. 12. – P. 306–355.